

Συνδικαλισμός καί πολιτική
Σκέψεις γιά τόν ρόλο τοῦ συνδικαλισμοῦ στή
διαδικασία τοῦ μετασχηματισμοῦ

τοῦ καθηγητῆ Κώστα Σημίτη

Τό συνδικαλιστικό κίνημα βρίσκεται στό ἐπίκεντρο πολιτικῆς διαμάχης. Ἡ διαμάχη δέν ἀφορᾷ μόνο θέματα ὀργάνωσης ἀλλά καί ἰδεολογίας. Ἡ συντηρητική παράταξη ὑποστηρίζει ὅτι χρειάζεται ἔλεγχος τῶν συνδικάτων. Οἱ συνδικαλιστικές δραστηριότητες ἀπειλοῦν τήν οἰκονομία καί τό κράτος. Τά προβαλλόμενα αἰτήματα εἶναι ὅχι μόνον πολλές φορές παράλογα ~~ἀπὸ οἰκονομική ὀπτική~~ ἀλλά καί καθαρά πολιτικά. Ὁ νόμος 330 πού στόχο ἔχει τόν περιορισμό καί ἔλεγχο τῶν ἀπεργιακῶν κινητοποιήσεων εἶναι ἀπόρροια τῆς ἀντίληψης αὐτῆς. Στήν ἀριστερά ἀντίθετα ἐντείνεται ἡ κριτική ὅτι οἱ συνδικαλιστικοί ἀγῶνες εἶναι οἰκονομίστικοι, δέν ἀμφισβητοῦν τό σύστημα. Ἡ σχέση συνδικάτων, κράτους καί πολιτικῆς δέν εἶναι ξεκαθαρισμένη. Γιά τόν ρόλο τῶν συνδικάτων στό σοσιαλιστικό μετασχηματισμό ἐπικρατεῖ σύγχυση.

I. Ἡ σοσιαλιστική θεωρία

Ἡ ἰδεολογία τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος ἔχει τή μιά της ρίζα στίς ἀπόψεις τῶν ~~ἀλλων~~ συνδικαλιστῶν τοῦ περασμένου αἰώνα. Τά συνδικάτα ἀποτελοῦσαν γι' αὐτούς τή συλλογική ἐκπροσώπηση τῶν ἐργαζομένων μέ σκοπό τήν υπεράσπιση τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων τους ἀπέναντι στούς κεφαλαιούχους. Τά συνδικάτα ἔπρεπε νά μετασχηματίζουν μέσα ἀπό δημοκρατικές διαδικασίες τίς βουλήσεις τῶν μελῶν τους σέ συγκεκριμένες οἰκονομικές ἀπαιτήσεις καί νά ἐλέγχουν τήν προσφορά ἐργασίας ὥστε νά ἐπιβάλουν στούς ἐργοδότες εὐνοϊκότερους ὅρους ἀπασχόλησης. Ἡ πολιτική δέν εἶχε θέση στά ἐνδιαφέροντά τους.

Ἡ δεύτερη ρίζα τῆς συνδικαλιστικῆς ἰδεολογίας εἶναι ἡ σοσιαλιστική θεωρία. Ὁ Μάρξ ἀπαζόταν τήν ἀποψη τῆς φιλελεύθερης θεωρίας ὅτι οἱ ἐργάτες μποροῦν συ-

Ἑγγλίας δέν ὑπῆρχαν ἀναπτυγμένα συνδικάτα καί οἱ πολιτικές κινήσεις τῶν ἐργαζομένων μόλις εἶχαν σχηματισθεῖ. Τά προβλήματα τῆς σχέσης συνδικάτων κράτους καί κομμάτων δέν εἶχαν ἀκόμη τεθεῖ.

Στήν Ἑγγλία τά συνδικάτα δημιουργοῦν τό 1900 γιά νά προσδώσουν μεγαλύτερη ἀποτελεσματικότητα στόν ἀγῶνα τους τό ἐργατικό κόμμα. Τό ἐργατικό κίνημα ἐκφραζόμενο ἀπό τά συνδικάτα καί τό κόμμα παραμένει ἐνιαῖο. Ἡ καθοριστική ἐπίδραση τῶν ἐργατικῶν ἐνώσεων τοῦ προσδίδει ὁμως ἕντονο μεταρρυθμιστικό χαρακτήρα. Στή Γερμανία ἀντίθετα τό σοσιαλδημοκρατικό κόμμα καί τά συνδικάτα ἀκολουθοῦν ξεχωριστή πορεία. Ἡ ἀντίληψη πού διαμορφώνεται καί κυριαρχεῖ εἶναι ὅτι τό κόμμα πρέπει νά ἀγωνίζεται γιά τήν πολιτική ἐνῶ τά συνδικάτα γιά τήν οἰκονομική μεταρρύθμιση. Ἀντίπαλοι τῶν συνδικάτων εἶναι οἱ κεφαλαιοῦχοι, τοὺς ὁποίους οἱ ἐργαζόμενοι ἐξαναγκάζουν σέ ὑποχώρηση μέ ἀπεργίες καί ἀγῶνες στά πλαίσια τῆς ἐπιχείρησης. Ἀντίπαλοι τοῦ κόμματος εἶναι οἱ πολιτικές ἀρχές, τίς ὁποῖες τό κόμμα μάχεται στή βουλή, στίς ἐκλογές καί μέ πολιτικές κινητοποιήσεις. Τά αἰτήματα τοῦ κόμματος σέ ἀντίθεση μέ τά αἰτήματα τῶν συνδικάτων ἀφοροῦν γενικώτερες μεταρρυθμίσεις πρὸς τό συμφέρον τοῦ συνόλου τῆς ἐργατικῆς τάξης. Γι'αὐτό καί τό κόμμα καί ὄχι τά συνδικάτα εἶναι ὁ κατ'ἐξοχήν ἐκπρόσωπος τῶν ἐργαζομένων.

Ἡ λενινιστική θεωρία ἀποτελεῖ συνέχεια αὐτοῦ τοῦ ρεύματος. Γιά τό Λένιν οἱ οἰκονομικοὶ ἀγῶνες ἀποτελοῦν τά σημεῖα ἀπό τά ὁποῖα ξεκινᾷ ὁ ταξικός ἀγῶνας. Οἱ ἀγῶνες τοῦτοι δέν δημιουργοῦν ὁμως ταξική, μόνο συνδικαλιστική-οἰκονομίστικη συνείδηση. Ἡ ταξική συνείδηση δημιουργεῖται μόνο μέ πολιτικούς ἀγῶνες μέ τήν καθοδήγηση τῆς πολιτικῆς πρωτοπορείας τῆς ἐργατικῆς τάξης, τοῦ κόμματός της. Τοῦτο γιὰτί τό κόμμα ἀποτελεῖται ἀπό συνειδητοποιημένα καί ἐκπαιδευμένα στελέχη πού ἔχουν ὑπ'ὄψη τους τά μακροπρόθεσμα συμφέροντα τῆς ἐργατικῆς τάξης καί ὄχι ἀπό ἐτερόκλητα στοιχεῖα πού ἀποβλέπουν μόνο στίς μεταρρυθμίσεις τοῦ σήμερα. Τό κόμμα πρέπει λοιπόν νά ἐπιδιώκει μέ κάθε

τρόπο νά ἀποκτήσει τόν καθοδηγητικό ρόλο στά συνδικάτα. Στή φάση τοῦ μετασχηματισμοῦ τὰ συνδικάτα πρέπει νά εἶναι ὁ πῶς κοντινός συνεργάτης τῆς κρατικῆς ἐξουσίας, τῆς ἐξουσίας πού τήν καθοδηγεῖ τό κόμμα. "Ὅπως καί τό καλύτερο ἐργοστάσιο, πού ἔχει περίφημο κινητήρα καί πρώτης τάξης μηχανές, θά πάφει νά δουλεύει, ἂν χαλάσει ὁ μηχανισμός μεταβίβασης μεταξύ κινητήρα καί μηχανῶν, ἔτσι ἀναπόφευκτη θά εἶναι καί ἡ καταστροφή τῆς σοσιαλιστικῆς οἰκοδόμησις ἂν δέν εἶναι κανονικά κατασκευασμένες ἢ δέν λειτουργεῖ κανονικά ὁ μηχανισμός μεταβίβασης ἀπό τό κομμουνιστικό κόμμα στίς μάζες, δηλαδή τὰ συνδικάτα". Τὰ συνδικάτα στή λενινιστική θεωρία εἶναι ἐκτελεστικά ὄργανα, κυριαρχούμενα ἀπό τό κόμμα, εἶναι "ἱμάντες μεταφορᾶς" τῆς πολιτικῆς τῶν ἡγετῶν του.

Στήν ἀντίπερα ὄχθη τῆς λενινιστικῆς θεωρίας βρέσκειται ἡ ἀπόφαση τῆς γαλλικῆς συνομοσπονδίας ἐργατῶν στήν Ἀμιένη τό 1906. Οἱ σύνεδροι ἀκολουθώντας τήν ἀναρχοσυνδικαλιστική τάση ψήφισαν ἀπόφαση πού ἀναγνώριζε ὅτι τὰ συνδικάτα καί ὄχι τὰ κόμματα πρέπει ν'ἀποτελοῦν τήν κινητήρια δύναμη τοῦ ταξικοῦ ἀγῶνα. "Ἡ συνομοσπονδία δέν ἐπαφίεται στά πολιτικά κόμματα γιά νά ἐπιτύχει τήν κατάργηση τοῦ προλεταριάτου καί τῶν ἐργοδοτῶν. Τό ἔργο τοῦτο θά ἐπιτευχθεῖ ἀπό τοὺς ἰδίους τοὺς ἐργαζόμενους μέ τήν βοήθεια τοῦ ὄπλου, πού αὐτοί μόνο διαθέτουν, τῆς γενικῆς ἀπεργίας". Στή σοσιαλιστική κοινωνία ἡ λειτουργία τῆς οἰκονομίας θά ἦταν ἔργο τῶν συνδικάτων, πού θά ὑποκαθιστοῦσαν κάθε πολιτική ἐξουσία.

Οἱ διαφοροποιήσεις μεταξύ τῶν ἀπόψεων πού βασίζονται στή μαρξιστική ἀνάλυση τῆς κοινωνίας μποροῦν εὐκολά νά ἐρμηνευθοῦν ὡς ἀποτέλεσμα ἀσαφοῦς τοποθέτησης τῶν ἰδρυτῶν τῆς σοσιαλιστικῆς θεωρίας. Μιά τέτοια ἐρμηνεία εἶναι ὅμως λανθασμένη. Οἱ διαφοροποιήσεις ἀντικατοπτρίζουν τίς διαφορετικές συνθήκες τοῦ ταξικοῦ ἀγῶνα σέ κάθε χώρα καί ἐποχή. Δείχνουν ὅτι θεωρητικό σχῆμα πού νά δίνει μία γιά πάντα σωστή ἀπάντηση στά ἐρωτήματα πού ἀφοροῦν τή σχέση συνδικαλισμοῦ καί πολιτικῆς δέν ὑπάρχει. Ἡ ἀπάντηση ἐξαρτᾶται

από τίς συνθήκες πού επικρατοῦν στή δεδομένη ἱστορική περίοδο. Μιά σύντομη ματιά, στίς λύσεις πού κρατοῦν στίς χῶρες τοῦ "ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ" ἐπιβεβαιώνει τό συμπέρασμα αὐτό.

II. Συνδικαλισμός στίς χῶρες τοῦ "ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ"

Σύμφωνα μέ τήν ἀντίληψη πού κρατεῖ στή Γιουγκοσλαβία τά συνδικάτα ἔχουν λόγο ὑπαρξης μόνο στή μεταβατική περίοδο μέχρις ὅτου πραγματοποιηθεῖ ὀλοκληρωτικά ἡ σοσιαλιστική αὐτοδιαχείριση. Στήν πλήρως αὐτοδιαχειριζόμενη κοινωνία οἱ ἐργάτες θά φροντίζουν οἱ ἴδιοι γιά τά συμφέροντά τους καί θά ὑποκαταστήσουν τά συνδικάτα. Στή σημερινή μεταβατική περίοδο τά συνδικάτα, σύμφωνα μέ τούς γενικούς στόχους πού διαγράφει τό γιουγκοσλαβικό σύνταγμα καί τό καταστατικό τοῦ συνδέσμου συνδικάτων, συμμετέχουν στήν πραγματοποίηση καί ἀνάπτυξη τῶν σοσιαλιστικῶν σχέσεων αὐτοδιαχείρισης, φροντίζουν γιά τή βελτίωση τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τῶν ἐργαζομένων, συντελοῦν στόν προσδιορισμό τῶν εἰσοδημάτων κατά ὁμάδες ἐργαζομένων καί περιφέρειες, συμβάλουν στόν ἀναπτυξιακό σχεδιασμό τῆς οἰκονομίας καί τέλος προτείνουν στό κοινοβούλιο καί τήν κυβέρνηση ἀναγκαῖα μέτρα. Στά πλαίσια τῆς ἐπιχείρησης τό συνδικάτο δέν συμμετέχει στή λήψη τῶν ἐπιχειρηματικῶν ἀποφάσεων. Ἐπεμβαίνει ὅμως στίς σχέσεις διοίκησης καί ἐργαζομένων γιά τήν ἐξομάλυνση ἀντιθέσεων καί γενικά ἐλέγχει τά ὄργανα τῆς διοίκησης τῆς ἐπιχειρήσεως μέ στόχο νά ξεπεραστοῦν ὑφιστάμενες δυσκολίες στήν ἐφαρμογή καί λειτουργία τῆς αὐτοδιαχείρισης. Ἡ κρατοῦσα ἀποψη τονίζει γι' αὐτό ὅτι τά συνδικάτα δέν εἶναι ὀργανώσεις ἀγῶνα τῶν ἐργατῶν κατά τοῦ κράτους καί τοῦ κοινωνικοῦ συστήματος ὅπως στόν καπιταλισμό. Εἶναι ὀργανώσεις γιά τήν πραγμάτωση καί τήν ὑποβοήθηση τῆς λειτουργίας τῆς αὐτοδιαχείρισης μέ ἐξειδικευμένα καθήκοντα ἐκπαίδευσης καί ἐλέγχου,

Ἡ συνδικαλιστική πρακτική δίνει μιᾶ διαφορετική εἰκόνα ἀπό τή θεωρία. Τά γιουγκοσλαβικά συνδικάτα εἶναι ὄργανα τοῦ κόμματος καί τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ γιά τήν παρακολούθηση τῆς λειτουργίας τῆς ἐπιχειρήσεως, ὄργανα πού πρέπει νά

προέδρου του κεντρικού συμβουλίου των συνδικάτων και την απομάκρυνση πολλών μονίμων συνδικαλιστικών στελεχών. Το αίτημα για αναμόρφωση των συνδικάτων ήταν γενικό. Τα συνδικάτα έπρεπε, κατά τους διαμαρτυρόμενους, να είναι τελείως ανεξάρτητα, άφοσιωμένα αποκλειστικά στην υπεράσπιση των εργατικών συμφερόντων και όχι στην επίτευξη των κυβερνητικών οικονομικών στόχων. Τα αιτήματα αυτά έγιναν μερικά δεκτά. Τα εργατικά συμβούλια στις επιχειρήσεις απέκτησαν έκτεταμένες αρμοδιότητες τόσο ως προς τη διοίκηση των επιχειρήσεων όσο και ως προς τη βελτίωση των συνθηκών διαβίωσης των εργαζομένων. Η νομοθεσία πρόβαλε έντονότερα την αποστολή των συνδικάτων να υπερασπίζονται τα εργατικά αιτήματα. Δύο χρόνια μετά ~~την~~ ανανεωτική προσπάθεια είχε εκφυλισθεί. Η κυβέρνηση αφαίρεσε από τα εργατικά συμβούλια τις πιο σημαντικές εξουσίες τους και ^{τον καθολικό ρόλο} ~~αναγνώρισε~~ ^{των} ~~πάλι~~ ^{των} ~~εμπροσ-~~
~~πων~~ του κόμματος στα εργοστάσια και στα συνδικάτα ~~τον κα-~~
~~θηγητικό ρόλο.~~

Τό τέλος του 1980 μετά από αύξησης τιμών κατά 25% οι εργαζόμενοι στις πόλεις της Βαλτικής, προκήρυξαν απεργίες κατέλαβαν τις επιχειρήσεις και διαδήλωσαν στους δρόμους. Και πάλι η αναταραχή συνοδεύτηκε με προσπάθειες για την αναμόρφωση του συνδικαλισμού. Τα παλιά αιτήματα για την αυτονομία των συνδικάτων προβλήθηκαν ξανά. Η κυβέρνηση δημιούργησε επιτροπές διαιτησίας από εκπροσώπους των εργαζομένων και της διοίκησης των επιχειρήσεων για την επίλυση των διαφορών στα πλαίσια της επιχείρησης, για ν' ακούγονται τα αιτήματα που δεν πρόβαλαν τα συνδικάτα. Οι προσπάθειες για μία νέα πολιτική αποτελεσματώθηκαν όμως σύντομα. Ένα χρόνο κι όλες μετά τό κόμμα ζήτησε τη συνεργασία των συνδικάτων για ν' αύξηθεί ή απόδοση των εργαζομένων και να υπάρξει πιο αυστηρή πειθαρχία στο χώρο της εργασίας. Οι επιτροπές διαιτησίας περιήλθαν σέ ~~αφάνεια~~. Οι υποσχέσεις για ανεξάρτητα συνδικάτα ξεχάστηκαν.

Τη νέα κρίση προκάλεσαν τό καλοκαίρι του 1980 ή έλλειψη αγαθών και ή αύξηση των τιμών του κρέατος. Τό συνδικαλιστικό πρόβλημα βρέθηκε όμως άμέσως στό επίκεντρο της διαμάχης.

Τό κείμενο τοῦ πρωτοκόλλου πού ὑπογράφηκε ἀπό τοὺς ἐκπροσώ-
πους τῶν ἀπεργῶν καί τῆς πολωνικῆς κυβέρνησης στίς 31 Αὐ-
γούστου 1980 εἶναι εὐγλωττο. Τό πρωτόκολλο ἀναφέρει τά ἐ-
ξῆς σχετικά μέ τό πρῶτο αἶτημα τῶν ἀπεργῶν "νά γίνουν δεκτά
ἐλεύθερα συνδικάτα ἀνεξάρτητα ἀπό τό κόμμα καί τοὺς ἐργο-
δότες" : "Ἡ δραστηριότητα τῶν συνδικάτων στή Λαϊκή Δημοκρα-
τία τῆς Πολωνίας δέν ἀνταποκρίθηκε στίς ἐλπίδες τῶν ἐργαζο-
μένων. θεωρεῖται σκόπιμο νά δημιουργηθοῦν νέα συνδικάτα αὐ-
τοδιαχειριζόμενα, τά ὅποια θά ἀποτελοῦν γνήσια ἐκπροσώπηση
τῶν ἐργαζομένων....Τά νέα συνδικάτα θά ἐξασφαλίσουν στοὺς
ἐργαζόμενους τά ἀπαραίτητα μέσα ἐλέγχου, ἔκφρασης καί ὑπε-
ράσπισης τῶν συμφερόντων τους. Ἡ κυβερνητική ἐπιτροπή δη-
λώνει ὅτι ἡ κυβέρνηση θά ἐγγυηθεῖ τήν ἀνεξαρτησία καί τήν
αὐτοδιαχείριση τῶν νέων συνδικάτων, τόσο ὡς πρός τίς ὀργα-
νωτικές δομές τους ὅσο καί ὡς πρός τή λειτουργία τους. Ἡ
κυβέρνηση θά τοὺς ἐξασφαλίσῃ τή δυνατότητα νά ἐκτελεστούν
τήν ἀποστολή τους τῆς υπεράσπισης τῶν συμφερόντων τῶν ἐργα-
ζομένων ὥστε νά ικανοποιηθοῦν οἱ ὕλικές, κοινωνικές καί πο-
λιτιστικές ἀνάγκες τῶν ἐργατῶν.... Οἱ ἀπεργιακές ἐπιτροπές
θά ἔχουν τή δυνατότητα νά μετατραποῦν σέ θεσμό, ὁ ὁποῖος
θά ἐκπροσωπεῖ τοὺς ἐργαζόμενους σέ ἐπίπεδο ἐπιχείρησης....
Τό δικαίωμα τῆς ἀπεργίας θά κατοχυρωθεῖ".

Τό κείμενο τοῦτο ἀποτελεῖ ἀπόδειξη ὅτι ἡ ὑποστηριζόμε-
νη ἀπό τήν ἐπίσημη ἀποψη ταυτότητα ἀπόψεων καί στόχων τῆς
πολιτικῆς ἡγεσίας καί τῆς προλεταριακῆς βάσης τερματίσθηκε
ὄχι μόνο στά πράγματα ἀλλά καί νομικά. Τό κείμενο ἀναγνώ-
ζει ὅτι τό κόμμα καί τό ἐλεγχόμενό ἀπό αὐτό κράτος ἀποδυνά-
μωσαν τό δικαίωμά τους νά ἐκπροσωποῦν μόνο αὐτά τοὺς ἐργαζό-
μενους. Ἡ ἐξέλιξη αὕτη εἶναι τό λογικό ἐπακόλουθο τῆς πολι-
τικῆς πού ἀκολουθήθηκε. Ἡ πολιτική πρακτική τοῦ κόμματος
κατάργησε τίς αὐτόνομες ἐκπροσωπήσεις κοινωνικῶν ὁμάδων καί
τάξεων μέ τόν ἰσχυρισμό ὅτι κόμμα καί κράτος ἀποτελοῦν ἐφε-
ξῆς τοὺς μόνους νομιμοποιημένους ἐκπροσώπους ὅλου τοῦ πληθυσμοῦ.
Κατάργησε ἔτσι καί ὅλες τίς διαδικασίες στά πλαίσια τῶν ὁ-
ποίων ὑπάρχοντα αἰτήματα εἶναι δυνατόν νά ἐκφραστοῦν, νά γί-
νουν ἀντικείμενο διαπραγμάτευσης καί νά λυθοῦν συμβιβαστικά

Ἡ πολιτική πρωτοβουλία περιῆλθε σχεδόν ὀλοκληρωτικά στό κόμμα καί στό κράτος. Ἡ "κοινωνία τῶν πολιτῶν", τά μή ὀργανωμένα στόν κομματικο-κράτικο μηχανισμό ἄτομα καί οἱ συλλογικές ἐκπροσωπήσεις τους ἀποκλείστηκαν ἀπό τίς διαδικασίες λήψης ἀποφάσεων. Ἡ πάγια ἀντίδραση στή μονοπώληση τῆς ἐξουσίας εἶναι εἴτε ἡ ὀλοκληρωτική ἀδιαφορία ὅσων δέν ἔχουν δυνατότητα συμμετοχῆς εἴτε ἡ καθολική ἀμφισβήτηση τοῦ συστήματος. Καί τᾶς δύο φαινόμενα ἦσαν ἰδιαίτερα ἔντονα στήν Πολωνία.

Τόν δρόμο γιά τή λύση τῆς κρίσης διαγράφει τό σημεῖο 5 τῆς συμφωνίας τοῦ Γκτάνσκ. Ἀναφέρει ὅτι τά συνδικάτα θά πρέπει νά ἔχουν τή δυνατότητα συμμετοχῆς στίς "ἀποφάσεις κλειδιά πού καθορίζουν τήν κατανομή τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, τήν πολιτική εἰσοδημάτων, τίς κοινωνικές ὑπηρεσίες καί τό μακρόπρόθεσμο οἰκονομικό πρόγραμμα". Ἐπισημαίνει ἔτσι ξεκάθαρα τήν ἀνάγκη ἡ κρατική πολιτική νά εἶναι ἀποτέλεσμα τοῦ συγκεκριμένου τῶν ἀπόψεων τῶν αὐτονόμων καί γνησίων ἐκπροσώπων τῶν κοινωνικῶν ὁμάδων καί τάξεων, τήν ἀνάγκη τοῦ πλουραλισμοῦ στά πλαίσια τῆς σοσιαλιστικῆς κοινωνίας.

Τό παράδειγμα τῶν χωρῶν τοῦ "ὑπαρκτοῦ σοσιαλισμοῦ" ἐπιβεβαιώνει ὅτι ἔτοιμες λύσεις γιά τό ρόλο τῶν συνδικάτων στό μετασχηματισμό δέν ὑπάρχουν. Πολύ πιό σημαντικό ἀπό τόν καθορισμό μεσσιανικῶν λύσεων εἶναι γι' αὐτό νά ἀποκτήσουμε ἐπίγνωση γιά τά δοσμένα πού καθορίζουν στή χώρα μας τόν ἀγῶνα τοῦ ἐργατικοῦ κινήματος.

III. Συνδικάτο καί καπιταλισμός

Σημεῖο ἐκκίνησης τοῦ συνδικαλιστικοῦ φαινομένου εἶναι ὁ ἐργάτης πού ~~φύεται~~ ἀντιμέτωπος μέ τόν κάτοχο τῶν μέσων παραγωγῆς δέν ἔχει παρ' αὐτό τήν ἐργασία του νά προσφέρει γιά ν' ἀποκτήσει ὅ,τι χρειάζεται γιά νά ζήσει. Ὁ ἐργάτης αὐτός εἶναι ἐλεύθερος ἀπό τίς δεσμεύσεις τῆς συντεχνιακῆς ὀργάνωσης τοῦ φεουδαρχικοῦ κράτους ἀλλά χωρίς τή δύναμη πού παρεῖχε ἡ ὀργάνωση αὐτή. Ἡ διαδικασία πρόσληψης καί ἀπασχόλησης του στήν παραγωγή μπρεῖ νά ἐρμηνευθεῖ μέ δύο διαφορετικούς τρόπους.

Σύμφωνα μέ τή μιά ἄποψη ἐργαζόμενοι καί κεφαλαιούχοι βρίσκονται ἀντιμέτωποι στήν ἀγορά ἐργασίας καί διαπραγματεύονται τήν τιμή τῆς προσφερόμενης ἐργασίας. Σέ κάθε στιγμή καί σέ κάθε ~~ἀποφασιστικό~~ τόπο ὑπάρχουν ἀμοιβές οἰκονομικά ἐφικτές καί οἰκονομικά ἀνέφικτες. Μεταξύ τῶν οἰκονομικά ἐφικτῶν ἀμοιβῶν θά ἐπιπρατήσῃ ἐκείνη στή πράξη, πού θά ἐπιβληθεῖ ἀπό τ' ἡ διαπραγματευτική δύναμη τῶν συμμετεχόντων. Τό συνδικατο σκοπό ἔχει ν' αὐξήσῃ τή διαπραγματευτική δύναμη τῶν ἐργαζομένων. Σύμφωνα μέ τήν ἄποψη αὕτη ἡ ἐκμετάλλευση τοῦ ἐργαζομένου πραγματοποιεῖται στή σφαῖρα τῆς ἀνταλλαγῆς μέ τό νά παρέχεται στόν ἐργαζόμενο ἀμοιβή χαμηλότερη τῆς ἀξίας της. Ἡ ἀγορά τῆς ἐργασίας δέν ἐξασφαλίζει μιά δίκαιη ἀνταλλαγή. Ἡ πολιτεία καθιερώνει ~~μέσα~~ οἰκονομικά καί πολιτικά ^{μέσα} γιά νά ἐξασφαλίσῃ δικαιότερες συμβάσεις. Ἡ συνδικαλιστική δραστηριότητα εἶναι ἓνα ἀπό τά μέσα αὐτά.

Σύμφωνα μέ μιά ἄλλη θεώρηση ἡ ἐκμετάλλευση τοῦ ἐργαζομένου δέν πραγματοποιεῖται στήν ἀγορά τῆς ἐργασίας ἀλλά στή σφαῖρα τῆς παραγωγῆς. Ὁ ἐργαζόμενος παράγει ὑπεραξία, τήν ὁποία οἰκαιοποιεῖται ὁ κάτοχος τῶν μέσων παραγωγῆς. Συνέπεια τῆς θεώρησης αὐτῆς εἶναι ὅτι δέν ἀρκεῖ ἡ ἀποκατάσταση τῆς διαπραγματευτικῆς δύναμης τῶν ἐργαζομένων γιά νά ἐξαφανισθεῖ τό φαινόμενο τῆς ἐκμετάλλευσης. Χρειάζεται κατάργηση τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας στά μέσα παραγωγῆς πού ἐπιτρέπει τήν ἐκμετάλλευση.

Ἐάν ἀποδεχτοῦμε τήν πρώτη ἐρμηνεία τό συνδικατο πρέπει νά ἀγωνίζεται στά πλαίσια τῆς διαπραγμάτευσης μέ τούς κεφαλαίουχους γιά τή βελτίωση τῶν ὥρων ἀπασχόλησης τῶν ἐργαζομένων. Ἐάν ἀποδεχτοῦμε τή δεύτερη ἐρμηνεία τό συνδικατο θά πρέπει νά ἐπιδιώκει τήν ἀλλαγὴ τοῦ κοινωνικοῦ συστήματος. Ἐνα συνδικατο μπορεῖ νά ἀποδέχεται μόνο τή πρώτη, ὅποτε ἀποδέχεται τό σύστημα ἢ καί τή δεύτερη ὅποτε ἐπιδιώκει καλύτερες συνθῆκες ἐργασίας ἀλλά ταυτόχρονα ἐπαγγέλλεται τό μετασχηματισμό τῆς κοινωνίας.

Ἡ συνδικαλιστική πρακτική ἀκολουθεῖ τήν πρώτη ἐρμηνεία. Ὁ σοσιαλιστικός μετασχηματισμός ἀποτελεῖ μέν γιά πολλά συνδικατά τελικό στόχο ἀλλά ποτέ ἄμεση ἐπιδίωξη.

Τά επαναστατικά συνδικάτα, όπως ή γαλλική συνομοσπονδία έργατων, μάχονται τό σύστημα μόνο ιδεατά στά πλαίσια του προγράμματός τους. Για τήν καθημερινή τους πρακτική ό μακροπρόθεσμος στόχος παραμένει λίγο ως πολύ χωρίς σημασία. 'Η καθημερινή στάση τους έχει σκοπό νά υπερασπιστεῖ καί νά κατοχυρώσει τά ἄμεσα συμφέροντα τῶν ἐργαζομένων.

Τό συνδικάτο πρέπει, ἂν θέλει νά περιορίσει τήν ἐκμετάλλευση νά ἐντάξει τή διαμάχη του μέ τό κεφάλαιο στό ὑφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο. Εἶναι ὑποχρεωμένο νά ἀποδεχτεῖ τό σύστημα καί τίς δυνατότητες ὀργάνωσης καί ἀγώνα πού του παρέχονται. 'Η ἀποδοχή τοῦ συστήματος μέσα ἀπό τή συνεχή ἀντιπαράθεση μέ τούς κεφαλαιούχους γιά τό ὕψος τῶν ἀμοιβῶν, τόν χρόνο ἐργασίας, τήν ἀσφάλεια καί τίς ἄλλες συνηθῆκες δουλειᾶς, τό νομιμοποιεῖ ως ἐκπρόσωπο τῶν ἐργαζομένων καί ως συνομιλητή τῶν ἐργοδοτῶν. "Ένας γερμανικός συνδυκαλιστής ἡγέτης τῆς επαναστατικῆς ἀριστερᾶς ἐξέφραζε στίς ἀρχές τοῦ αἵωνα τό γεγονός αὐτό μέ τή διαπίστωση: "Τά συνδικάτα δέν μπορεῖ νά εἶναι ὄργανα ἑνός ἄμεσου επαναστατικοῦ ταξικοῦ ἀγώνα. 'Ανήκουν στούς ἀναγκάιους θεσμούς μιᾶς συνηθισμένης καπιταλιστικῆς κοινωνίας. 'Εκπληρώνουν τήν ἀποστολή τους στά πλαίσια τοῦ καπιταλισμοῦ". Τά συνδικάτα δροῦν ως ή καθημερινή ἀμυντική δύναμη τῶν ἐργαζομένων. Γι'αὐτό καί ό "ρεβιζιονισμός", ή ἐνασχόληση μέ τά οἰκονομικά αἰτήματα καί ὀχι μέ τήν επαναστατική τακτική, εἶναι ή καθημερινή πραγματικότητα τῆς ἐργατικῆς τάξης, "εἶναι ό τρόπος ζωῆς τους στόν καπιταλισμό".

'Η "οἰκονομίστικη" ή "ρεβιζιονιστική" πολιτική δέν παρουσιάζει πρόβλημα ὅσο ό καπιταλισμός ἐξασφαλίζει πλήρη ἀπασχόληση καί παρέχει τή δυνατότητα σταθερῆς αὔξης τοῦ εἰσοδήματος. Τά συνδικάτα μποροῦν μάλιστα νά προχωρήσουν καί πιά πέρα ἀπό τήν ἀποδοχή τοῦ συστήματος ὑπό συνθῆκες συνεχοῦς βελτίωσης τῶν ἀμοιβῶν. Μποροῦν νά στηρίζουν τήν κρατική οἰκονομική πολιτική καί νά προσαρμόσουν τά αἰτήματά τους στήν εἰσοδηματική πολιτική τῆς κυβέρνησης χωρίς νά φοβοῦνται ἀντιδράσεις τῶν μελῶν τους. 'Η κοινωνική ἐκχειρίρα τερματίζεται ὁμως ἀπό τή στιγμή πού ή οἰκονομική κρίση ὀδηγεῖ σέ μείωση τῶν περιθωρίων κέρδους τῶν ἐπιχειρη-

-ματιῶν καί τήν ἄρνησή τους νά βελτιώσουν τό πραγματικό εἰ-
σόδημα τῶν ἐργαζομένων. Τά μέλη τῶν συνδικάτων δέν εἶναι πιά
διατεθειμένα νά συνεργαστοῦν μέ τούς ἐργοδότες. Ἐάν ἡ συνδι-
καλιστική ἡγεσία ἐπιμένει παρ' ὅλα αὐτά σέ πολιτική συνεργα-
σίας πολλαπλασιάζονται οἱ "ἄγριες" ἀπεργίες, οἱ ἀπεργίες
πού δέν ἔχουν τήν ἔγκρισή της. Ἡ οἰκονομική στασιμότητα καί
ἡ μείωση τῶν εἰσοδημάτων ὑποχρεώνουν τά συνδικάτα σέ μαχητική
τακτική. Ἡ συνδικαλιστική ἐξουσία ἐξελίσσεται τότε σέ παρά-
γοντα δυσλειτουργίας τοῦ συστήματος. Γιά πολλούς συνδικαλιστές
ἡ ἐντατικοποίηση τοῦ ταξικοῦ ἀγῶνα πρέπει νά διευρύνει τήν
κρίση τοῦ συστήματος, τά συνδικάτα πρέπει νά μετατραποῦν σέ
ὄργανα ἐπαναστατικῆς ἀλλαγῆς. Ἄς δοῦμε, ἐάν τοῦτο εἶναι δυνα-
τό.

Τό συνδικάτο ἐπιτελεῖ μέσα στό σύστημα μεσολαβητικό ρό-
λο. Ἀπό τή μιά μεριά ἐκπροσωπεῖ τούς ἐργαζομένους στά πλαί-
σια τοῦ καπιταλιστικοῦ συστήματος ἀπέναντι στούς ἐργοδότες
καί τό κράτος ἀπό τήν ἄλλη ὁμως δικαιολογεῖ μέ τή δραστηριό-
τητά του τήν ὑπαρξη καί τή διατήρηση τοῦ συστήματος ἔναντι τῆς
ἐργατικῆς τάξης. Στό μεσολαβητικό του ρόλο ἀνταποκρίνεται τό-
σο πληρέστερα ὅσο ἐπιτυχέστερα μετατρέπει ὅλες τίς ἐπιθυμίες
τῶν ἐργαζομένων σέ διαπραγματεύσιμες ἀπαιτήσεις καί ὅρους
συλλογικῶν συμβάσεων, ὅσο ἐπόμενα πετυχαίνει νά περιορίζει
τόν ταξικό ἀγῶνα σέ τρόπο ὥστε νά μή θέτει σέ κίνδυνο τό
σύστημα. Ἐάν τό συνδικάτο ἀρνηθεῖ τή μεσολαβητική του ἀποστο-
λή ἢ δέν καταφέρνει νά τήν ἐπιτελέσει, τότε ἡ ἀστική τάξη καί
ἡ κρατική ἐξουσία δέν ἔχουν λόγο νά συνεχίσουν νά τοῦ παρέ-
χουν ὁποιαδήποτε νομιμοποίηση. Σέ μιά τέτοια περίπτωση οἱ με-
σολαβητές καταργοῦνται, τό θεσμικό πλαίσιο εἶναι ἄνευ ἀντικειν-
μένου καί ἡ ταξική ἀντιπαράθεση παίρνει τή μορφή βίαιας
σύγκρουσης. Τό συνδικάτο, τό ὁποῖο θά ἐπιδιώξει ἐπεκτείνοντας
τούς διεκδικητικούς ἀγῶνες νά διευρύνει τήν κρίση τοῦ συστήμα-
τος καί νά προωθήσει τήν κατάληψη τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ἀπό
τούς ἐργαζομένους, θά βρεθεῖ μπροστά στήν ἐπιλογή ἢ νά παραχω-
ρήσει τήν ἡγεσία τοῦ ἀγῶνα στίς ὁργανώσεις ἐκεῖνες πού μπο-
ροῦν νά διεξαγάγουν τόν ταξικό ἀγῶνα βίαια, κατά κανόνα πολι-
τικές ὁμάδες καί αὐθόρμητες ἐργοστασιακές καί ἀπεργιακές ἐ-

-πιτροπές, ή νά υποχωρήσει. Στη μιά περίπτωση τό αποτέλεσμα τής προσπάθειας του θά είναι νά ξεπεραστεῖ τό ἴδιο, στήν ἄλλη θά είναι ή ήττα του. Τά συνδικάτα, ὅπως δείχνει ή μέχρι σήμερα ἱστορία τοῦ συνδικαλισμοῦ, ἀποφεύγουν τή βίαια ἀναμέτρηση καί προτιμοῦν τήν υποχώρηση, λύση πιά σύμφωνη ^{μέχρι τῆς} στιγμῆς ἐκείνης ^{τῆς} δράση τους. Γι' αὐτό ἄλλωστε ἄν καί πολλές φορές δηλώθηκε ὅτι τό ἐργατικό κίνημα βρίσκεται σέ κρίσιμη καμπή, σέ ἀποφασιστική φάση ὅπου τά οἰκονομικά αἰτήματα δέν είναι δυνατόν πιά νά ικανοποιηθοῦν χωρίς ἀμφισβήτηση τοῦ συστήματος, ή ἀμφισβήτηση δέν πῆρε ποτέ τή μορφή ρίξης.

Ὅσοι θεωροῦν ὅτι τά συνδικάτα μπροῦν ν' ἀποτελέσουν ὄργανα γιά τήν πραγματοποίηση ἐπαναστατικῆς ἀμαμόρφωσης τῆς κοινωνίας παραβλέπουν τόν τρόπο μέ τόν ὁποῖο πραγματοποιοῦνται οἱ κοινωνικοί μετασχηματισμοί.

(Ἡ βίαιη ἀναμέτρηση μέ τήν ἄρχουσα τάξη, ὅπου ἔγινε, δέν είναι ποτέ ἀποτέλεσμα μιᾶς ἀπόφασης τῶν ἐργαζομένων. Ἡ ἐπανάσταση δέν ἀποφασίζεται. Καθοριστικό στοιχεῖο γιά τήν ἐπαναστατική δραστηριότητα δέν είναι ὁ ταξικός ἀγώνας καθ' ἑαυτός ἀλλά ταξικός ἀγώνας πού διεξάγεται στά πλαίσια ἐντόνων ἀντιθέσεων. Ἡ ὁρμή γιά τήν ἐπαναστατική ἀλλαγή γεννιέται σέ μιά κοινωνία ὅταν οἱ διαμάχες σέ οἰκονομικό, πολιτικό καί ἰδεολογικό ἐπίπεδο δημιουργοῦν δυναμική πού ^{ωομωπάει} τήν ἔντασή τους σέ σημεῖο ὥστε οἱ ὑφιστάμενες δομές νά μὴν μποροῦν πιά νά ἐξασφαλίσουν συμβιβασμούς καί λύσεις.

IV . Διεκδικητική καί πολιτική δραστηριότητα

Ἡ μέχρι τώρα ἀνάλυση μπορεῖ νά δημιουργήσει τήν ἐντύπωση ὅτι ή "οἰκονομίστικη πολιτική" είναι μοῖρα καί υποχρέωση τῶν συνδικάτων. Μιά τέτοια ἐντύπωση θά ἐνίσχυε τήν συντηρητική ἄποψη, ὅτι τά συνδικάτα δέν μποροῦν ή δέν πρέπει νά ἀσχολοῦνται μέ τήν πολιτική. Ὁ διαχωρισμός ἀνάμεσα σέ πολιτική καί συνδικαλιστική δραστηριότητα ἀποτελεῖ τό πιά συνηθισμένο ἐπιχείρημα τῆς συντηρητικῆς παράταξης γιά νά περιορίσει τίς συνδικαλιστικές δραστηριότητες. Νόμιμες είναι γιά τή δεξιά μόνο οἱ στενά οἰκονομικές διεκδικήσεις. Παράνομο καί ἐξωσυνδι-

-καλιστικό είναι κάθε πολιτικό αίτημα, τό αίτημα πού δέν μπορεῖ νά ικανοποιηθεῖ ἀπό τόν ἴδιο τόν ἐργοδότη ἀλλά ὁπνεύνεται ἔστω καί ἔμμεσα στήν κρατική ἐξουσία.

Ὁ ταξικός ἀγώνας ἐκδηλώνεται σέ διάφορους τομεῖς, στούς χώρους δουλειᾶς, στούς πολιτικούς θεσμούς, στήν πολιτιστική ζωή. Ἀπαιτεῖ γι'αὐτό διάφορες μορφές διοργάνωσης καί ἔκφρασης. Ἀπαιτεῖ τόσο τά συνδικάτα ὅσο καί τά πολιτικά κόμματα, τόσο τούς διεκδικητικούς ὅσο καί τούς μέ τή στενή ἔννοια πολιτικούς ἀγῶνες. Ἀλλά ἡ ὕπαρξη διαφόρων μορφῶν δραστηριοτήτων γιά τήν μεταβολή τῶν συνθηκῶν ζωῆς δέν σημαίνει ὅτι ὁ ἐνιαῖος ταξικός ἀγώνας διασπᾶται σέ ἐπί μέρους κινητοποιήσεις πού ἡ κάθε μιά ἔχει αὐστηρά καθορισμένο πλαίσιο. Κάθε κοινωνική δραστηριότητα μέσα ἀπό τό πλῆθος τῶν αἰτίων καί τῶν ἐπιπτώσεων της εἶναι τόσο πολύπλοκα συνδεδεμένη μέ ὅλες τίς ἄλλες ὥστε ἡ ἀπομόνωσή της καί ἡ κατάταξή της σέ μιά καί μόνη κατηγορία π.χ. συνδικαλιστική ἢ πολιτική εἶναι ἀντίθετη μέ τήν κοινωνική πραγματικότητα. Ξεκάθαρη διάκριση μεταξύ μὴ πολιτικῆς καί πολιτικῆς δραστηριότητος τῶν ἐργατικῶν ἐνώσεων δέν ὑπάρχει. Κάθε ἀγώνας εἶναι ταυτόχρονα διεκδικητικός καί πολιτικός. Καί ὁ στενὰ οἰκονομικός γιά τήν αὔξηση τῶν μισθῶν μπορεῖ νά ἔχει ἔντονο πολιτικό χρῶμα, ὅταν π.χ. στρέφεται κατὰ τῶν ἐπιπτώσεων τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς εἰσοδημάτων. Καί ὁ κατὰ τήν ἀποψη τῆς ἐργοδοσίας πολιτικός ὅπως ἡ ἀπεργία κατὰ τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς ἀπασχόλησης εἶναι διεκδικητικός, ἀφοῦ ἀποσκοπεῖ τή βελτίωση τῆς θέσης τῶν ἐργαζομένων.

Ἐνα σοσιαλιστικό συνδικάτο ἄλλωστε δέν μπορεῖ παρά νά ἐργάζεται καί πολιτικά. Οἱ διεκδικητικοί ἀγῶνες στρέφονται κατὰ τῶν ἐπιπτώσεων τῆς καπιταλιστικῆς ὀργάνωσης τῆς παραγωγῆς, προσπαθοῦν ν'ἀντιμετωπίσουν τά ἀποτελέσματά της καί ὅχι τίς αἰτίες της. Τό συνδικάτο πού δέχεται τήν ὕπαρξη ταξικῶν διακρίσεων καί ὡς αἰτία τους τήν ἀτομική ιδιοκτησία στά μέσα παραγωγῆς πρέπει νά ἐπιδιώξει νά ἄρει τούς λόγους πού προκαλοῦν τά φαινόμενα πού μάχεται. Πρέπει ὅν θέλει νά ἐπιτύχει τήν κοινωνική ἀπελευθέρωση τῶν ἐργαζομένων νά ἐργασθεῖ καί γιά τή μεταβολή τῶν κοινωνικῶν δομῶν. Τό ὅτι ὁ τρόπος λειτουργίας του στό σύστημα τοῦ ἐπιβάλλει περιορισμούς δέν ἀποκλείει τήν κινητοποίη-

-σή του μέσα στα δοσμένα όριά του για μία νέα μορφή κοινωνικής οργάνωσης. Το σοσιαλιστικό συνδικάτο πρέπει να είναι σχολείο για την ταξική συνειδητοποίηση, έκφραστής των προβλημάτων στο χώρο της παραγωγής, εργαστήριο για την προετοιμασία μιας νέας κοινωνίας. Μόνο έτσι θα ενισχύσει απέναντι στην καταθλιπτική εξουσία του συγχρόνου κράτους και στον συγκεντρωτισμό των πολιτικών διαδικασιών την αυτονομία των κοινωνικών οργάνωσης, τη συμμετοχή των πολιτών, θα συντείνει σε μία δημοκρατικότερη διοργάνωση της πολιτείας.

Η διακριση της δεξιᾶς μεταξύ διεκδικητικής και πολιτικής δραστηριότητας όπως και ο διαχωρισμός της παραδοσιακής ἀριστερᾶς μεταξύ κόμματος και συνδικάτου, που ἀποτελεῖ ἀπλό "ἰμάντα μεταφορᾶς", ἀπορρέουν ἀπό την ἴδια οργανωτική ἀντίληψη για τὸ κράτος. Στην ἀντίληψη αὐτή πρέπει νὰ ὑπάρχει ἓνα μόνο κέντρο πολιτικής ἐξουσίας καὶ αὐτό μονοπωλεῖ τίς καθοδηγητικές για την κοινωνία ἀποφάσεις. "Ὅλαι τὰ ἄλλα κέντρα λήψης ἀποφάσεων ὀφείλουν νὰ ἔχουν ὑποδεέστερες ἐξουσίες καὶ νὰ περιορίζουν τὴ δράση τους στὸν παραχωρημένο σ'αὐτὰ τομέα. Τὰ συνδικάτα π.χ. μποροῦν νὰ ἐκπροσωποῦν μόνο τὰ οἰκονομικά συμφέροντα τῶν μελῶν τους. Ἡ πολιτική καθοδήγηση ἀνήκει στὰ πολιτικά κόμματα.

Ἡ ἄποψη αὐτή εἶναι ἀπόρροια τῆς ἰδεολογίας που κρατοῦσε κατὰ τὴν διαμόρφωση τοῦ συγχρόνου κράτους. Ἡ ἀστική τάξη, διέκρινε ἀνάμεσα σὲ ἐλεγχόμενη ἀπὸ τὸ κράτος καὶ ἐλεύθερη ἀπὸ κάθε κρατική παρέμβαση δραστηριότητα, ἀποδεχόταν τὸν περιορισμό της στὶς ἐπιχειρηματικές καὶ ἄρα ἐλεύθερες ἀπὸ κρατική ἀνάμιξη δραστηριότητες καὶ ἀναγνώριζε ἔτσι στήν κρατική ἐξουσία τὸ ἀποκλειστικό δικαίωμα νὰ ἀσκεῖ πολιτική. Ἡ μεταγενέστερη αὐξανόμενη παρέμβαση τοῦ κράτους για τὴν ἀντιμετώπιση τῶν οἰκονομικῶν καὶ πολιτικῶν κρίσεων ἐπιβεβαίωσε ὅτι μόνο ἡ συγκέντρωση τῶν ἀποφασιστικῶν ἐξουσιῶν στὰ χέρια τοῦ κρατικοῦ μηχανισμοῦ ἐγγυᾶται τὴ διατήρηση τοῦ συστήματος. Ἡ διάκριση μεταξύ πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ, πολιτικοῦ καὶ διεκδικητικοῦ συνέτεινε στὴ διαμόρφωση ἐνός ὅλο καὶ πῶς αὐταρχικοῦ κράτους μὲ ἐκτεταμένες ἐξουσίες παρακολούθησης, ἐλέγχου καὶ χειραγώγησης τῶν πολιτῶν. Ἡ πολιτικοποίηση τῆς συνδικαλιστικῆς δραστηριότητας εἶναι ἓνα βῆμα πρὸς τὴν ἀντίθετη καὶ σωστή κατεύθυνση. Ἡ λύση

στή σημερινή κρίση διακυβέρνησης δέν επιτυγχάνεται μέ τή μετάθεση ακόμα περισσότερων εξουσιών στό κράτος καί στήν εξειδίκευση τής αποστολῆς τοῦ κάθε φορέα κοινωνικῆς ἐξουσίας. Ἡ λύση θάπροκύψει ἀπό τήν ἀνακατανομή τῶν ἐξουσιῶν, τή μεταφορά καί σέ ἄλλους φορεῖς τής εὐθύνης γιά τή διαμόρφωση καί διοργάνωση τής κοινωνίας, τήν πολιτικοποίηση τῶν θεσμῶν. Ἡ ἔννοια τής αὐτοδιαχείρισης ὑποδηλώνει αὐτή τήν ἐξέλιξη. Τά συνδικάτα μπορεῖ καί πρέπει μέσα στό καπιταλιστικό σύστημα νά διευρύνουν τόν κύκλο τῶν δραστηριοτήτων τους, ὥστε νά συμβάλουν ἀποτελεσματικώτερα στήν ἀντιμετώπιση τῶν σημερινῶν προβλημάτων.

Τό συμπέρασμα τῆς μέχρι τώρα ἀνάλυσης μποροῦμε νά συνοψίσουμε στήν ακόλουθη διαπίστωση. Ἡ συνδικαλιστική δραστηριότητα εἶναι κατ'ἐξοχήν συννυφασμένη μέ τό καπιταλιστικό σύστημα. Τό συνδικάτο γέννημα τοῦ καπιταλισμοῦ διαμορφώνει τίς δομές καί τή δραστηριότητά του σέ συνάρτηση μέ τήν ἐξέλιξη τοῦ καπιταλισμοῦ ἡ σχέση του εἶναι σχέση ἀλληλοεπηρεασμοῦ, σχέση διαλεκτική. Ἀλλά τό συνδικάτο δέν εἶναι μόνο συνδεδεμένο μέ τόν καπιταλισμό. Εἶναι ἀπόρροια ἑνός τρόπου ὀργάνωσης τῆς ἐργασίας, τοῦ ἀτομικοποιημένου ἐργάτη, τῆς ἐξαρτημένης ἐργασίας, τοῦ καταμερισμοῦ καί ἐξειδίκευσής της. Εἶναι συνέπεια τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ κοινωνία τῶν αὐτοαπασχολουμένων, τῶν συντεχνιακῶν ὀργανώσεων, τοῦ ἀμέσου ἐλέγχου τῶν παραγωγῶν ἐπὶ τῶν μέσων παραγωγῆς ἀνήκει ὀριστικά στό παρελθόν. Τό συνδικάτο εἶναι μιά μορφή ἀπάντησης στά θεσμικά προβλήματα μιᾶς βιομηχανικῆς, πολύπλοκα δομημένης κοινωνίας καί στό μέτρο αὐτό θεσμός πού ἔχει λόγο ὑπαρξῆς ἀνεξάρτητα ἀπό τόν καπιταλισμό. Μπορεῖ λοιπόν ν'ἀποτελέσει τό ἔρεισμα γιά νά ἀναπτυχθοῦν ἡ ἰδεολογία καί ὁ πρακτικές πού θά βοηθήσουν νά ξεπεραστεῖ τό καπιταλιστικό σύστημα, πού θά ἀποτελέσουν τίς βάσεις γιά μιά σοσιαλιστική ὀργάνωση τῆς κοινωνίας. Τό συνδικάτο εἶναι ὑποχρεωμένο παρά τούς περιορισμούς, πού τοῦ ἐπιβάλλει τό σύστημα, νά ἀντιμετωπίσει σήμερα, τά καίρια προβλήματα τῆς βιομηχανικῆς κοινωνίας σήμερον ὥστε νά στηρίξει αὐριο τήν αὐτοδιαχείριση καί τόν δημοκρατικό προγραμματισμό. ~~Θά ἀναφέρουμε ἐνδεικτικά μερικά ἀπό αὐτά.~~

V ~~Προβλήματα τοῦ συνδικαλισμοῦ αἰνῆματα στή βιομηχανική κοινωνία~~
α) Οἱ δημιουργοί τοῦ σοσιαλισμοῦ θεωροῦσαν τήν ἐργατική τάξη ἐνιαῖο σύνολο μέ ἐνιαῖα συμφέροντα πού θά μπορούσε γι'αὐτό νά καθοδηγηθεῖ εὐκολά πρός τόν κοινό σκοπό, τό μετασχηματισμό. Στά

τέλη τοῦ περασμένου αἰῶνα οἱ διαφοροποιήσεις μεταξύ ἐργαζομένων ἦταν ἐλάχιστες. Κοινὴ μοῖρα ὅλων ἦταν ἡ χειρωνακτικὴ ἐργασία ὑπὸ τὶς ἀμεσες ἐντολές τοῦ ἐργοδότη. Σήμερα ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας καὶ ἡ τεχνολογικὴ ἐξέλιξη ἔχουν δημιουργήσει πλῆθος ἀπὸ ἐπαγγελματικές ὁμάδες μὲ εἰδικὰ συμφέροντα. Οἱ ὑπάλληλοι ἀποκτοῦν ὅλο καὶ μεγαλύτερη σημασία ὡς κοινωνικὴ ὁμάδα καὶ λόγῳ τοῦ συνεχῶς αὐξανομένου ἀριθμοῦ τους καὶ λόγῳ τοῦ ὅλο καὶ σημαντικότερου ρόλου τους στὴν παραγωγικὴ διαδικασία. Οἱ διαφοροποιήσεις μεταξύ εἰδικευμένων εἶναι ἐπίσης σήμερα πολὺ πλεονέκτες. Ὅμαδες ἐργαζομένων ἔχουν ἐξασφαλίσει εὐνοϊκές συνθήκες ἐργασίας καὶ καλύτερους ὅρους ἀμοιβῆς σὲ σύγκριση μὲ τοὺς ὑπόλοιπους ἀπασχολούμενους σὲ παρόμοιες ἐργασίες. Ἐργαζόμενοι ποὺ ἀσκοῦν καθοδηγητικές λειτουργίες στὶς ἐπιχειρήσεις ὑπεραπίζονται μὲ κάθε τρόπο τὰ διευθυντικὰ τους προνόμια. Τὴν ἐνιάρια μὲ ἐλάχιστες διαφοροποιήσεις ἐργατικὴ τάξη ἔχει ἀντικαταστήσει ἓνα πολύμορφο μωσαϊκόν. Ὁ κίνδυνος τῆς ἐξέλιξης αὐτῆς εἶναι ἡ συντεχνιακὴ νοοτροπία.

Τὴ συντεχνιακὴ νοοτροπία προωθεί συστηματικὰ τὸ καπιταλιστικὸ κράτος γιὰ νὰ διασπᾷ αὐτὸ ἐργατικὸ κίνημα. Γιὰ τὸ κράτος δὲν ὑπάρχει ἐργατικὴ τάξη ὅπως δὲν ὑπάρχουν καὶ καπιταλιστές. Ὑπάρχουν τραπεζίκοι, τεχνικοὶ τοῦ ΟΤΕ, ἐργάτες χημικῶν βιομηχανιῶν, φορτοεκφορτωτές. Προκάλυμμα γιὰ τὴ στάση τοῦ ἀποτελεῖ ἡ ἀποψη ὅτι ἡ κοινωνικὴ ἐξέλιξη προκύπτει ἀπὸ τὸν ἀνταγωνισμό κοινωνικῶν ὁμάδων καὶ ὅτι τὸ κράτος εἶναι ὑποχρεωμένο νὰ παίζει ρόλο διαιτητῆ ἀνάμεσα σ'αὐτές. Τὸ κράτος ὀφείλει κατὰ τὴν κυρίαρχη ἀποψη νὰ διαπραγματεύεται μὲ κάθε ὁμάδα χωριστὰ τὰ προβλήματά της, νὰ ἀναγνωρίζει τὶς ἰδιαιτερότητες, νὰ διευκολύνει τὴν ὀργάνωση καὶ ἔκφραση τῶν ἐπὶ μέρους συμφερόντων. Τὸ κράτος μεταβάλλεται ἔτσι τόσο σὲ πρωταγωνιστὴ μιᾶς συντεχνιακῆς διοργάνωσης τῆς κοινωνίας ὅσο καὶ σὲ διαχειριστὴ τῆς πολυδιασπασμένης καὶ συντεχνιακῆς ὀργανωμένης κοινωνίας. Τὴν ἀποστολὴν τοῦ αὐτῆς διεκπεραιώνει χάρις στὴν κρατικὴ ὑπάλληλιν πού ἀποτελεῖ λόγῳ τῆς τεχνοκρατικῆς της ἐκπαίδευσης, τῆς πληροφόρησης καὶ τῶν τεχνικῶν μέσων ποὺ διαθέτει πόλο ἐνότητας.

Ἔργο τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος εἶναι νὰ ξεπεράσει τὴν ἐπιδιωκόμενὴ πολυδιάσπαση τῶν ἐργαζομένων καὶ νὰ ἀντιπαρατεθεῖ

στή συντεχνιακή ιδεολογία. Ἡ προσπάθεια κατάτμησης τῆς κοινωνίας συμβαδίζει μέ ὑπερβολική συγκέντρωση ἐξουσίας, ἀποδυνάμωση τῶν συνδικάτων καί τῶν κοινωνικῶν ὁμάδων, αὐτονόμηση τῆς διοίκησης ὥστε νά ἐξυπηρετεῖ πιά ἀποτελεσματικά τά συμφέροντα τοῦ μεγάλου κεφαλαίου. Ἡ ἀλλαγή προϋποθέτει ἐνιαῖο καί ἰσχυρό συνδικαλιστικό κίνημα. Σέ διαφορετική περίπτωση ὁ κίνδυνος νά ἐκφυλισθεῖ εἶναι ἄμεσος.

β) Πρόβλημα ἀποτελεῖ γιά τό συνδικαλιστικό κίνημα ὁ σημερινός περιορισμός τῆς δραστηριότητάς του καί τῆς ἐπιρροῆς του στόν ἐθνικό χῶρο. Ὁ περιορισμός αὐτός εἶναι λογική συνέπεια τῆς δράσης γιά τά συμφέροντα τῶν ἐργαζομένων τοῦ συγκεκριμένου κράτους. Ὅμως ἡ συνεχῶς ἀύξανόμενη σημασία τῆς ἐξέλιξης τῆς διεθνoῦς οἰκονομίας γιά τά ἐθνικά οἰκονομικά προβλήματα, ὁ διεθνῆς χαρακτήρας τῆς κρίσης στόν καπιταλισμό, ἡ διεθνῆς διασύνδεση τῆς ἐλληνικῆς οἰκονομίας σημαίνουν ὅτι μέτρα πού περιορίζονται μόνο στήν ἐθνική πλευρά τῶν προβλημάτων δέν εἶναι σέ θέση νά ἐξασφαλίσουν τήν ἐπιτυχία τοῦ συνδικαλιστικοῦ ἀγῶνα. Οἱ καπιταλιστικές χῶρες καί οἱ πολυεθνικές προχωροῦν στόν καταμερισμό ἐργασίας σέ παγκόσμιο ἐπίπεδο, μεταφέρουν δραστηριότητες καί ἐργοστάσια, δημιουργοῦν νέα κέντρα βιομηχανικῆς παραγωγῆς, προκαλοῦν ἀνεργία καί προάγουν τήν ἀπασχόληση. Ἡ συνδικαλιστική δράση παραμένει ἀντίθετα κατ'ἐξοχήν ἐθνική τόσο ὡς πρός τίς δυνάμεις πού κινητοποιεῖ ὅσο καί ὡς πρός τούς συνομιλητές στούς ὁποίους ἀπευθύνεται. Τά συνδικάτα δέν ἔχουν οὔτε κἄν σέ εὐρωπαϊκό ἐπίπεδο κοινή ἀντίληψη καί κοινά μέσα πάλης. Ἄν καί τά προβλήματα πού θέλουν νά ἀντιμετωπίσουν εἶναι παντοῦ τά ἴδια ἀδυνατοῦν νά δώσουν κοινές ἀπαντήσεις. Οἱ πρακτικές τους διαφέρουν μάλιστα ριζικά. Στήν Ἰταλία ἀντίθετα μέ ὅ,τι συμβαίνει στήν Ἑλλάδα τά συνδικάτα ἐπιδιώκουν συλλογικές συμβάσεις σέ κλαδικό ἐπίπεδο καί ἀποδοκιμάζουν συλλογικές συμβάσεις σέ ἐπίπεδο ἐπιχείρησης. Ἡ κοινωνικοποίηση, ἡ αὐτοδιαχείριση, ὁ δημοκρατικός προγραμματισμός χωρίς ἀντιμετώπιση τῆς ἐξάρτησης τῆς οἰκονομίας μοιάζουν ἀναγκαῖες ἀλλ'ὄχι ἱκανές προϋποθέσεις γιά τό μετασχηματισμό. Τό συνδικαλιστικό κίνημα πρέπει νά δεῖ τή διάσταση αὐτή τοῦ προβλήματος καί νά δουλέψει γιά τήν ἀντιμετώπισή του.

γ) Ἡ ἀπεργία πού προκάλεσε ἡ ἀπειλούμενη εἰσαγωγή τῆς φωτο-
 σύνθεσης στήν ἐκτύπωση τῶν ἡμερησίων ἐπιβεβαίωσε ὅτι τὰ ἐργα-
 τικά σωματεῖα ἀντιμετωπίζουν τήν τεχνολογική ἐξέλιξη ἀποκλειστι-
 κά ἀπό τή σκοπιά τῶν ἐπιπτώσεων πού ἔχει στήν ἀπασχόληση. Ἡ
 προοπτική τους παραμένει λίγο ὡς πολύ ἡ ἴδια μέ ἐκείνη τῶν
 ἐργατῶν πού κατέστρεψαν τόν περασμένο αἰῶνα τίς μηχανές, οἱ
 ὁποῖες τοὺς ἐκτόπιζαν ἀπό τὰ ἐργοστάσια. Ἡ τεχνολογική ἐξέ-
 λιξη δέν ἐπαναστατεῖ μόνο τίς συνθῆκες παραγωγῆς καί δουλειᾶς.
 Ἐπιδρά στόν τρόπο λειτουργίας τῶν θεσμῶν. ~~ἡ ἀπεργία~~. Ἡ πλη-
 ροφοριακή, ἡ συνδυασμένη χρήση ἡλεκτρονικῶν ὑπολογιστῶν καί
 τηλεπικοινωνιακῶν μέσων παρέχουν γιά παράδειγμα δυνατότητες
 παρακολούθησης τῶν πολιτῶν, μονοπώλησης τῆς γνώσης καί συγκέντρω-
 σης τῆς ἐξουσίας πού καί τό πιό ὁλοκληρωτικό κράτος δέν θά μπο-
 ροῦσε ἄλλοτε νά διανοηθεῖ. Ἡ τεχνολογική ἐξέλιξη μπορεῖ νά
 προωθήσει καταστάσεις χειραγώγησης καί ὑποταγῆς τοῦ ἀτόμου πού
 θά ἀποκλείουν προσπάθειες γιά δημοκρατικότερες μορφές κοινωνι-
 κῆς ὀργάνωσης. Τά συνδικάτα πρέπει νά συνειδητοποιήσουν τή
 διάστασή της αὐτή καί νά μελετήσουν θεσμούς καί μέσα ὥστε ἡ
 τεχνολογία νά μὴν ἀποτελέσει μέσο ὑποδούλωσης ἀλλά ἐλευθερίας
 τοῦ ἀτόμου.

δ) Ἡ ἀπεργία, τό κλασσικό ὄπλο τῶν συνδικάτων ἔχει σήμερα ἄλ-
 λάξει χαρακτήρα. Ἀντίπαλος τῶν ἐργαζομένων, ὅταν ἀπεργοῦν, εἶ-
 ναι κατὰ τό θεωρητικό σχῆμα ὁ ἐργοδότης τους. Κατὰ τό θεωρητικό
 σχῆμα πάντα, ὁ καταναλωτής προστατεύεται χάρις στόν ἀνταγωνισμό
 ἀπό τή μείωση τῆς παραγωγῆς καί τήν αὐξηση τῶν τιμῶν πού συνε-
 πάγεται ἡ αὐξηση τῶν μισθῶν μέ τήν ὁποία τερματίζεται ἡ ἀπεργία.
 Οἱ ἀνταγωνιστές καί θά ἐπέμβουν ἐκεῖ ὅπου ἡ ἐπιχείρηση δέν μπο-
 ρεῖ νά προμηθεύσει ἀγαθά καί θά προσφέρουν φτηνότερα προϊόντα.
 Τό κλασσικό αὐτό μοντέλο δέν ἰσχύει πιά. Ἀνταγωνισμός σέ πολ-
 λούς τομεῖς δέν ὑπάρχει. Ὁ ἐργοδότης εἶναι μονοπώλιο ἢ ὀλιγο-
 πώλιο καί δέν φοβᾶται ὅτι ἡ ἀπεργία θά περιορίσει τόν ἔλεγχο
 του στήν ἀγορά. Μπορεῖ ν' ἀκολουθήσει ἄτεγκτη στάση. Ἀμεσα θι-
 γόμενοι ἀπό τήν ἀπεργία, ἰδιαίτερα ὅταν ἀφορᾷ δημόσιες ὑπηρεσίες
 (τηλέφωνο, ἡλεκτρικό, συγκοινωνίες, νοσοκομεῖα), εἶναι οἱ κατανα-
 λωτές. Στόχος τῶν ἀπεργῶν δέν εἶναι τόσο ὁ ἐργοδότης ὅσο ἡ κυ-
 βέρνηση πού ἔχει καθοριστικό λόγο στήν ἐργασιακή πολιτική. Ἡ
 ἀπεργία μέ τό νά δυσαρεστεῖ τοὺς καταναλωτές εἶναι ὄπλο πού ὑ-

-ποχρεώνει την πολιτική εξουσία σε υποχώρηση. 'Απειλεῖ την κυβέρνηση μέ τή δυσαρέσκεια τῶν καταναλωτῶν καί ἄρα ἀπώλεια ψήφων στίς ἐκλογές. 'Η κυβέρνηση ἀπό τήν ἄλλη μεριά χρησιμοποιοῦ τό γεγονός, ὅτι μέ τήν ἀπεργία θίγονται οἱ καταναλωτές, γιά νά πιέσει τούς ἀπεργούς κινητοποιώντας τό δημόσιο αἶσθημα ἐναντίον τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ἦταν ἡ ἀπεργία τῶν τραπεζικῶν τό καλοκαῖρι τοῦ 1979. 'Ο ἐργοδότης, οἱ διοικήσεις τῶν τραπεζῶν, ὑπῆρξαν σέ ὅλη τή διάρκεια τῆς διαμάχης θεατές. Τά μέτρα ποῦ πῆραν, ὅπως ἡ προσφυγή στά δικαστήρια γιά τήν ἀπαγόρευση τῆς ἀπεργίας ἦταν ἀποτέλεσμα κυβερνητικῶν ἀποφάσεων. Πρωταγωνιστές τῆς διαμάχης ὑπῆρξαν ἡ κυβέρνηση καί ἡ ΟΤΟΕ.

'Ο κοινωνικός ἀντίκτυπος τῆς ἀπεργίας αὐξάνει ὅσο πιά τεχνικός γίνεται ὁ πολιτισμός ὅσο μεγαλύτερη εἶναι ἡ ἐξάρτηση τοῦ ἀτόμου ἀπό τίς ὑπηρεσίες πού τοῦ παρέχει τό κράτος. Ταυτόχρονα γίνεται καί πιά δύσκολη ἡ ἐκτίμηση πότε ἡ ἀπεργία εἶναι ἐνδεδειγμένη ὄπλο. 'Οποιαδήποτε ἀναστολή ἢ καθυστέρηση στήν παροχή υπηρεσιῶν καί ἀγαθῶν λόγω τῆς ἀπεργίας ἔχει ἄμεσο ἀντίκτυπο στή μάζα τοῦ πληθυσμοῦ πού δέν μπορεῖ νά ἐπηρεάσει κατά τό ἐλάχιστο τήν ἐξέλιξη τῆς διαφορᾶς. 'Η ἀπεργία δέν χάνει παρ' ὅλα αὐτά τή δικαίωσή της. 'Ο ἐργοδότης εἶναι κατά κανόνα μόνο τυπικά φορέας τῶν συμφερόντων τοῦ θιγομένου καταναλωτικοῦ κοινοῦ. Στήν οὐσία εἶναι ἐκτελεστής τῆς κυβερνητικῆς πολιτικῆς. 'Επιμελεῖται τά συμφέροντα τά ὅποια ἐπιδιώκει νά προστατεύσει ἡ κυβέρνηση. Στηρίζει τόν τρόπο λειτουργίας τῆς οἰκονομίας καί τῆς ἀναδιανομῆς τοῦ εἰσοδήματος πού πραγματοποιοῦν οἱ θεσμοθετημένοι οἰκονομικοί μηχανισμοί. 'Η ἀπεργία στούς μονοπωλιακοὺς κλάδους ἔχει φανερό πολιτικό περιεχόμενο. Τά κριτήρια μέ τά ὅποια ἀποφασίζεται ἡ πραγματοποίηση τῆς πρῆπης ἐπόμενα νά εἶναι γενικώτερα πολιτικά. 'Απεργία πού ἔχει ὑπ' ὄψη τῆς μόνο κοντόφθαλμα ἄμεσα αἰτήματα χωρίς νά συνδυάζεται μέ μιά γενικώτερη πολιτική καί οἰκονομική θεώρηση μπορεῖ νά ἀπεργάζεται τά ἴδια τά συμφέροντα τῶν ἐργαζομένων.

ε) 'Η δουλειά παραμένει ὁ καθοριστικός παράγοντας στή διαμόρφωση τῆς προσωπικότητος τοῦ ἀτόμου καί τῆς ταυτότητος τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. 'Ο ἀγώνας γιά μιά νέα κοινωνία πρέπει νά ἔχει ἀφετηρία τόν ἀγώνα γιά μιά νέα μορφή ἐργασίας. Χρειάζεται γι' αὐ-

-το κριτική αντιμετώπιση όρισμένων άρχων πού διέπουν τήν όργάνωση τής δουλειάς. Η εργασία δέν είναι έμπόρευμα πού έχει τήν τιμή του. Η άποψη ότι ό εργάτης μπορεί νά εκτελέσει όποιαδήποτε δουλειά του ζητηθεί άρκει νά πληρωθεί ανάλογα δέν συμβιβάζεται μέ τόν σοσιαλισμό. Δέν ύπάρχει σοσιαλισμός χωρίς ασφάλεια τής σωματικής καί ψυχικής άκεραιότητας στόν τόπο δουλειάς καί χωρίς πρόληψη όλων άνεξαίρετα των έπαγγελματικών κινδύνων. Τό πρόβλημα τής άνθυγειινής εργασίας δέν λύνεται μέ επιδόματα.

Οί μέθοδοι καταμερισμού τής εργασίας, όταν μάλιστα παίρνωνται χωρίς τεχνική άναγκαιότητα, συνεπάγονται τήν άμβλυνση των ικανοτήτων των εργαζομένων, είναι μέθοδοι έξουσίας τους. Η άνάπτυξη όλων των ικανοτήτων του άτόμου δέν είναι δυνατή όταν ό άνθρωπος είναι μηχανή πού χειρίζεται άλλη μηχανή. Ο εργαζόμενος πρέπει γι' αυτό νά έχει τήν εύκαιρία νά πρωταγωνιστεί στή διοργάνωση καί διεκπεραίωση τής δουλειάς του. Τουτό ισχύει τόσο γιά τό εργοστάσιο, όπου όλες οι λειτουργίες όπως παραγωγή, έλεγχος, συντήρηση, ρύθμιση μηχανών πρέπει νά πραγματοποιούνται από κάθε εργάτη, όσο καί γιά τό γραφείο όπου οι σύγχρονες τεχνικές εξαοφελίζουν όποιαδήποτε πρωτοβουλία των εργαζομένων, παράδειγμα ή δακτυλογράφηση μηνυμάτων μηχανήματος πού δίνονται μέ καθορισμένο ρυθμό.

Στό χώρο δουλειάς κυριαρχεί σήμερα ή αντίληψη πού ύποτάσσει όποιοδήποτε θέμα σέ κριτήρια παραγωγικότητας. Η αντίληψη αυτή ύποβιβάζει τούς ανθρώπους σέ άριθμούς, αντικείμενο άπροσώπων καί μαζικών διαδικασιών. Κάθε παραγωγική μονάδα έχει κοινωνικό ρόλο καί ό ρόλος της αυτός τής επιβάλλει νά καθορίζει τήν επιχειρηματική της πολιτική σέ συνάρτηση μέ τίς επιθυμίες καί τίς άνάγκες του ανθρώπου πού δουλεύει στήν επιχειρήση καί του καταναλωτή πού συναλλάσσεται μ' αυτήν. Τα συνδικάτα θά πρέπει νά άγρυπνούν ώστε ή επιχείρηση νά μήν άποτελεί άυτοσκοπό αλλά νά άνταποκρίνεται στόν κοινωνικό της ρόλο.

στ) Τά συνδικάτα καθορίζουν μέ τά αίτήματά τους τήν εξέλιξη των άμοιβών όλων των εργαζομένων. Άποτελοϋν γι' αυτό καθοριστικό παράγοντα τής οίκονομικής εξέλιξης, Τό γεγονός αυτό θέτει περιορισμούς στή δραστηριότητά τους. Σέ κάθε περίοδο διεκδικήσεων

βρίσκονται αντιμέτωπα μέ τό ἐρώτημα, ἂν θά προσαρμόσουν τή στάση τους στούς κανόνες τοῦ παιχνιδιοῦ τῆς καπιταλιστικῆς οἰκονομίας, ἂν θά πρέπει γιά παράδειγμα νά λάβουν ὑπ' ὄψη τους τίς σχέσεις μεταξύ μισθῶν καί τιμῶν, τά περιθώρια κέρδους τῶν ἐπιχειρήσεων ἢ τόν κίνδυνο τῆς ἀνεργίας. Τό ὄπλο τῆς ἀπεργίας καί ἡ δυνατότητα συλλογικῶν διαπραγματεύσεων τούς γεννοῦν τήν εὐθύνη, ἂν θά ἀνατρέφουν ὀρισμένη οἰκονομική πολιτική ἢ θά βοηθήσουν στήν πραγματοποίησή της. Τό καπιταλιστικό κράτος γιά νά προλάβει τήν ἀντιπαράθεσή του πρός τά συνδικάτα ἔχει ἐπιδιώξει νά διαμορφώσει διαδικασίες, οἱ ὁποῖες νά δεσμεύουν τά συνδικάτα στήν τήρηση τῆς κρατικῆς οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Παράδειγμα ἀποτελοῦν οἱ πολιτικές εἰσοδημάτων πού ἐφαρμόστηκαν οἱ χῶρες τῆς Δυτικῆς Εὐρώπης.

Ἡ στάση τῶν συνδικάτων ἔχει στή βιομηχανική κοινωνία ἀποφασιστική σημασία γιά τήν πορεία τῆς κοινωνίας. Γι' αὐτό καί κάθε ἐξουσία θά ἐπιδιώξει νά χρησιμοποιήσει τά συνδικάτα γιά ν' ἀποκαταστήσει τήν τάξη πού ἐπιθυμεῖ στίς ἐργασιακές σχέσεις. Ἐναπόκειται στά συνδικάτα νά κρίνουν ἂν ἡ συνεργασία μέ τό κράτος θά προαγάγει τά συμφέροντα τῶν ἐργαζομένων καί πότε ἡ συνεργασία ἀποβαίνει ἐπικίνδυνη γιά τήν αὐτονομία τους.

VI Ἡ αὐτονομία τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος

Ἡ αὐτονομία τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος ἀποτελεῖ θεμέλιο λίθο σοσιαλιστικῆς πολιτικῆς. Ὁ σχεδιασμός τῆς πολιτικῆς ἑνός σοσιαλιστικοῦ κόμματος προϋποθέτει γνώση τῶν προβλημάτων τῶν ἐργαζομένων. Ἡ μελέτη οἰκονομικῶν στοιχείων ἢ κοινωνικῶν ἐρευνῶν δέν ^{ἀρμόν} ~~παρέχουν ικανοποιητική γνώση~~. Τά στοιχεῖα πού ὑπάρχουν εἶναι πολλές φορές ἀνακριβῆ ἢ δίνουν στρεβλωμένη εἰκόνα τῆς πραγματικότητας. Οἱ λόγοι εἶναι πολλοί. Μπορεῖ ἡ ἐρευνητική ὑπόδομή νά μήν εἶναι ικανοποιητική, τεχνολογικές ἐξελίξεις νά ἔχουν τροποποιήσει τίς συνθήκες ἐργασίας, κοινωνιολογικές μεταβολές νά ἔχουν προκαλέσει νέα προβλήματα ὅπως ἔλλειψη στέγης ἢ νά ὑπάρχουν παράγοντες πού δέν σταθμίζονται. Ἡ αὐτονομία τῶν συνδικάτων εἶναι τό πιό σημαντικό μέσο γιά μιά γρήγορη καί λεπτομερειακή πληροφόρηση. Τά ἀποφασιζόμενα

σέ ἐλεύθερες διαδικασίες αίτήματα διευκολύνουν τόν έντοπισμό τῶν προβλημάτων, ὑπογραμμίζουν τίς σημαντικές γιά τούς ἐργαζόμενους πλευρές τους, ὑποδεικνύουν δυνατές λύσεις. Οἱ συνδικαλιστικές διεκδικήσεις ἐπιτρέπουν νά συγκεκριμενοποιηθοῦν οἱ προσδοκίες τῶν ἐργαζομένων σέ ἀμοιβές καί κοινωνικές ὑπηρεσίες καί νά μετρηθεῖ ἔτσι τό κόστος τῆς πολιτικῆς πού ἀκολουθεῖται. Φανερίζουν τίς ἐνυπάρχουσες στήν οἰκονομική πολιτική ἀντιθέσεις καί τίς ἀντιδράσεις πού προκαλεῖ. Ἡ αὐτονομία τῶν συνδικάτων ἀποτελεῖ γι' αὐτό προϋπόθεση ὥστε τό σοσιαλιστικό κόμμα καί τό δημοκρατικά ἐπεξεργασμένο οἰκονομικό καί κοινωνικό πρόγραμμα νά ἀντιμετωπίζων καί ὄχι νά ὑπεκφεύγουν τά προβλήματα.

Ἐπάρχουν κι ἄλλοι πρόσθετοι λόγοι γιά τήν αὐτονομία τῶν συνδικάτων. Ἡ αὐτονομία ἐξασφαλίζει τήν ἀντιπροσωπευτικότητά τους καί τά νομιμοποιεῖ νά ἐκπροσωποῦν τά μέλη τους. Γιατί μόνο ἡ ἀνεξαρτησία τους ἐπιτρέπει στή συνδικαλιστική βάση νά ἐντοπίζει, διαμορφώνει καί προβάλλει τά αίτηματά της χωρίς κανένα περιορισμό καί παρέχει ἔτσι τήν ἀπαραίτητη γιά τή νομιμοποίηση τῆς ἡγεσίας στήριξη τῶν μελῶν. Μόνο ἐπίσης μέ τήν αὐτονομία εἶναι δυνατός ὁ διάλογος μέ τίς ἐπιχειρήσεις, τή διοίκηση καί τά κόμματα. Γιατί τότε μόνον τά συνδικάτα εἶναι σέ θέση νά ἀμφισβητήσουν, νά ἀντιπαρατεθοῦν καί τέλος νά συμβιβασθοῦν σέ ἀποδεκτές γιά τά μέλη τους λύσεις. Ἡ αὐτονομία ἐξασφαλίζει τέλος τή συνεργασία τῶν ἐργαζομένων στήν ἐφαρμογή τῆς κοινῆς μέ τά συνδικάτα ἀποφασισμένης πολιτικῆς. Γιατί ἡ ἐλεύθερη συζήτηση στή βάση ἐξασφαλίζει στούς ἴδιους τοῦς ἐργαζόμενους γνώση τῶν οἰκονομικῶν ἀναγκαιοτήτων καί τῶν περιορισμῶν πού συναντᾷ ἡ ἐκπαιδευτική τῶν αίτημάτων τους. Εἶναι ἐπόμενα ἔτοιμοι νά ἀποδεχτοῦν τίς ὑποχωρήσεις καί τοῦς συμβιβασμούς πού ἀπαιτεῖ ὁ πολιτικός ἀγώνας.

Ἡ αὐτονομία τῶν συνδικάτων εἶναι μέσο γιά νά δημιουργηθεῖ ἡ ἀναγκαιότητα γιά τή διαμόρφωση σοσιαλιστικῆς πολιτικῆς διαλεκτικῆς σχέσης μεταξύ τῶν συμφερόντων τῶν ἐργαζομένων καί τοῦ προγραμματισμοῦ, διαλεκτικῆς σχέσης πού ἐπιτρέπει τή συνεχή ἀναθεώρηση καί προσαρμογή τοῦ προγράμματος ὥστε νά στηρίζεται σέ πλατεῖα συναίνεση. Τό αὐτόνομο συνδικάτο εἶναι ἀναγκαῖο ἀντισῆμα. Ἐλέγχει, ἀμφισβητεῖ, ἀποκαλύπτει ἀντιθέσεις καί μ' αὐτόν τόν τρόπο συμβάλλει στό ξεπέρασμά τους. Κατάργηση τῆς αὐτονομίας θά σή-

-μαινε και κατάργηση μιᾶς ἀπὸ τίς βασικὲς προϋποθέσεις γιὰ τὴ δημοκρατικὴ διαμόρφωση τῆς κοινωνίας.

Ἡ αὐτονομία τοῦ συνδικαλιστικοῦ χώρου εἶναι ἀρχὴ γενικὰ ἀποδεκτὴ, τῆς ὁποίας ἡ ἐφαρμογὴ συναντᾷ ὅμως τεράστιες δυσκολίες. Μιὰ πού τό συνδικάτο εἶναι ἀποφασιστικὸς παράγοντας τῆς οἰκονομικῆς καὶ πολιτικῆς ἐξέλιξης, κυβέρνηση καὶ κόμματα θέλουν νά τό χρησιμοποιήσουν γιὰ τὴν πραγμάτωση τῆς πολιτικῆς του. Ἡ αὐτονομία ἐξασφαλίζεται μὲ διαδικασίες δημοκρατικῆς διαμόρφωσης τῆς γνώμης τοῦ συνδικάτου. Ἀρνητικὴ γιὰ τὴν αὐτονομία εἶναι ὁποιαδήποτε συγκεντρωτικὴ λειτουργία πού ἀποδυναμώνει τὴ συνδικαλιστικὴ βάση καὶ μεταβιβάζει ὅλο καὶ περισσότερες ἐξουσίες σὲ μιὰ εὐκόλα ἐλεγχόμενη συνδικαλιστικὴ κορυφή. Τὴν ἀνεξάρτητη συνδικαλιστικὴ δράση προάγουν ἀντίθετα μορφές ὀργάνωσης πού δύνουν τὴ δυνατότητα σὲ ἐκπροσώπους περισσότερων ἀπόψεων καὶ τάσεων νά συμμετέχουν καὶ νὰ συναποφασίζουν. Ὁ πλουραλισμὸς δέν εἶναι ἀντίθετος μὲ τό αἶτημα γιὰ ἐνότητα καὶ ἰσχυρὰ συνδικάτα. Οἱ διαφοροποιήσεις πού ὑπάρχουν στὰ πλαίσια τῆς ἐργατικῆς τάξης, διαφοροποιήσεις πού προκύπτουν ἀπὸ τό εἶδος τῆς δουλειᾶς τῆς μόρφωσης, τὴν τυπικὴ καὶ κοινωνικὴ καταγωγὴ δέν μποροῦν νὰ ξεπεραστοῦν μὲ ὀργανωτικὰ μέσα. Ἡ ἐνοποίηση τοῦ συνδικαλιστικοῦ κινήματος ἐπιτυγχάνεται μόνο μὲ τὴ σύνθεση πού προκύπτει ἀπὸ τὴν ἐλεύθερη προβολὴ τῶν ἀντιθέτων ἀπόψεων καὶ τὸν κοινὸ διάλογο. Ὁ πλουραλισμὸς ἀποτελεῖ προϋπόθεση ἢ συνδικαλιστικὴ ὀργάνωση νὰ ἐκφράζει τό σύνολο τῶν ἐργαζομένων καὶ τὴ συνισταμένη τῶν ἐπιδιώξεών τους.